

A 80 éves Rónai Béla köszöntése

80. születésnapján — a Magyar Nyelvtudományi Társaság, az Anyanyelvapolók Szövetsége, a Pécsi Tudományegyetem és Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata nevében — egykori és mai pályatársainak, tanítványainak és további tisztelőinek ünneplő körében újabb könyvével, a „Fölnevelő édesanyám (Kis magyar nyelvművelő)” IV. kötetének (Kronika, Pécs, 2003.) erre az alkalomra időzített kiadásával köszönthettük Rónai Béla nyugalmazott nyelvészprofesszort.

Rónai Béla a neves Rippl-Rónai család újabb — ezúttal nem művész, hanem tudós — ígéreteként 1923. április 23-án született Magyarladon. Iskolaévei innen először a szomszédos Patosfára és Szigetvárra, majd a bajai tanítóképző intézetbe és a szegedi tanárképző főiskolára vezették. A katonai szolgálat és a hadifogság után 1947-ben magyar—német—történelem szakos tanárként végzett. 1949-ben a pécsi püspöki tanítóképző intézetbe került, s 1950-ben innen kapott meghívást Temesi Mihály tanszékvezetőtől — Klemm Antal és Bálint Sándor szegedi ajánlásának köszönhetően — az éppen frissen alapított Pécsi Pedagógiai Főiskola magyar nyelvészeti tanszékére. Azóta szinte a legutóbbi időkig folyamatosan idekötődik munkássága — még akkor is, ha figyelembe vesszük, hogy nyugdíjazása (1983.) körül átmenetileg a bajai, majd a szekszárdi tanítóképző főiskolán oktatott, s a Pécsi Tanárképző Főiskola „feloldódott” az új Janus Pannonius Tudományegyetem keretében. Itt azonban nyugalmazása után is — címzetes egyetemi docensként — tovább szolgált mindaddig, amíg egészségi állapota engedte.

A főiskolai tanszéken — kezdetben adjunktusként, majd docensként, végül főiskolai tanárként — szerteágazó oktató-kutató tevékenységet kellett végeznie. Elmélyült szakmai érdeklődésének megfelelő szűkebb szakterülete lassan mégis kikristályosodhatott a néprajzzal is érintkező névtan, a nyelvjárstan, valamint a beszéd- és nyelvművelés témakörében. Ezekben elért kutatási eredményeinek elismerését hitelesíti mind a pályakezdő főiskolai oktatóként szerzett bölcsészdoktori cím, mind az érett egyetemi pályaszakaszhoz fűződő kandidátusi fokozat. Maga a szakmai közvélemény természetesen közben is folyamatosan értesülhetett sokoldalú eredményeiről számos tudományos közleményéből és különféle konferenciákon tartott előadásaiból.

Az egyébként végig a Dél-Dunántúlhoz kötődő szakmai életútnak — mai távlatból — volt egy érdekes kitérője is a külföldi (a hungarológiai misszió jelentőségét érzékeltetve ez esetben inkább így mondhatnánk: határon túli) vendégtanárkodás szerepvállalásával. Ennek állomásait jelzi a szlovákiai magyartanárok nyári akadémiaja (Pozsony, Nyitra, Kassa; 1960—64), Újvidék (az egyetem magyar tanszéke és a helyi rádió magyar stúdiója; 1967) és tartósabban Maribor (a két-nyelvű pedagógusjelöltek anyanyelvi képzésével; 1967—71).

Életművére meghatározó hatással volt szűkebb hazája, szülőföldje, gyermekkorának otthoni tája, a Somogy és Baranya megyéhez tartozó Zselic. Munkásságának ezt a vonulatát koronázza meg — egyben a hazai tájnyelvi atlaszok sorát gazdagítva — a „Zselici nyelvatlasz. Nyelvföldrajzi vizsgálatok a Zselicben” (1993.). Ennek előtanulmányaiként a közlemények sorából külön említést érdemelnek a mutatvány-pályamű (1948.), a Patosfa néprajzi monográfiáját jelentő doktori értekezés (1958.) és a kutatási beszámoló (1963.), valamint a diglosszia és a magyar—német bilingvizmus, illetve ezzel összefüggésben a kiejtés iskolázásának kérdéseit taglaló írásai (1967/1973.). — A nyelvjárskutató figyelme időközben természetesen kiterjedt a régió másik vidékére, az Ormánságra is. (Egyébként magam is itt ismertem meg személyesen közelebbről, egy — a pécsi hallgatónak szervezett, az ő irányításával és kíséretével megvalósított — kákicsi gyűjtőút mint dialektológiai terepgyakorlat alkalmával.)

A helytörténet, a néprajz, a névtan és a nyelvjárskutatás nála szerves egységbe olvad. Erről tanúskodik írásai közül például a „Rejtett kincsek nyomában” című baranyai mondagyűjtemény (VARGHA KÁROLY közreműködésével), lektori szöveggondozásából a „Bukovinai székely népmesék” 1—4. kötete (SEBESTYÉN ÁDÁM gyűjtésében), s oktatói tevékenységéből a néprajzi és nyelvjárás szakkör is, amelyből annak idején tudományos diákkör alakult a főiskolán.

Első átfogó igényű felsőoktatási teljesítményeként közreműködött az „Anyanyelvünk” (1955.) megírásában — TEMESI MIHÁLY és VARGHA KÁROLY szerzőtársakkal — az ismeretterjesztést is szolgáló, ám egyértelműen tudományos igényű leíró magyar nyelvten főiskolai bevezetésével. A későbbiekben — az egységes tanárképző főiskolai jegyzetek, tankönyvek sorából — kiemelkedik a KERESKES LÁSZLÓVAL közösen írott „Nyelvművelés és beszédtechnika” (1974.).

Széles körben ismert — és remélhetőleg hatékony — ismeretterjesztő tevékenysége sohasem korlátozódott a nyelvkultúra ünnepi alkalmaira (a magyar nyelv, illetve az anyanyelv hetének ren-

dezvénysorozataira), hanem hagyományt teremtve eleven folyamatosságot képvisel Pécs és a régió mindennapi médiavilágában (korábban például még a Pécsi Rádió nyelvhelyességi műsorában is, újabban pedig elsősorban a Dunántúli Napló állandó heti nyelvművelő rovatában).

E többszörösen is — az oktatást, a kutatást, az ismeretterjesztést egyaránt átható — áldozatos munkásság mögött a nyelvész biztos küldetéstudata, a tanár alázatos hivatástudata, a nyelvművelő példaadó szolgálattudata húzódik, amelyekre együttvéve nagyon is illik az elismerő „apostoli” jelző (Szépe György egyik korábbi méltatásából), hiszen egyben fölidézi az ünnevelt szerző személyiségére mindig is jellemző önzetlen szerénység és dolgos serénység erőit is. Aki ilyen, valóban belülről közvetít: példájával tanít. Mindig szigorú önmagával szemben, de tud megértően elnéző lenni másokkal szemben.

A „Fölnevelő édesanyám” I—III. kötete is a következetes mércével mérő nyelvművelés és az esendő nyelvhasználóval szemben tanúsított tapintat egységében fogant. S miként — Illyés Gyula „Koszorú” című versének kicsengését fölidézve — már a sorozat személyes hangvételi címe is sugallja, tükrözi a szülőhazához és az édesanyához fűződő anyanyelv nevelő-növelő kincsei iránt féltőn és otthonosan táplált meleg szeretetét. E nyelvművelő (pontosabban a beszélő-író ember megszólalásának, megnyilvánulásának felelősségét tudatosító) „egypercesek” sorát gyarapítja tehát immár a IV. kötet is: ugyancsak válogatásként a Dunántúli Naplóban megjelent népszerű írások gyűjteményéből.

Ezúton is tolmácsolni szeretném az Ünnepltek a szűkebb és tágabb szakmai környezetéből — elismeréssel szóló kollégáitól, hálás tanítványaitól, lelkes olvasóközönségétől — érkező jókívánságokat. Társaságunk nevében Isten áldásával köszöntjük, minden jót — főként pedig jó egészséget és töretlen alkotókedvet — kívánunk neki sok szeretettel — hálás köszönetünk és őszinte tiszteletünk jeléül, s abban a reménységben, hogy még sokáig élvezhetjük színvonalas nyelvi mintájának sugárzó példamutatását, tiszta beszédének kellemes hangzását, igényes stílusának magyarságát, gondos kézírásának szép betűit, világos gondolatainak és bölcs tanácsainak további megnyilvánulásait.

SZÜCS TIBOR